

тури на рівні стратегічної групи, – усі подібні характеристики можуть враховуватися в аналізі шляхом кластеризації фірм в стратегічні групи. Третій етап відбору фірм полягає в порівнянні індексів господарської результативності у рамках стратегічних груп. Очікується, що кожна стратегічна група демонструватиме варіативність результатів фірм, що входять до неї. Завершальний етап процесу відбору припускає ідентифікацію у рамках кожної стратегічної групи фірм, що мають високі і низькі результати. Процедура відбору фірм в центральний кластер (що допускає, можливо, одне або більш стандартних відхилень в обидва боки) повинна дозволити проводити більш повноцінне порівняння відмінностей між фірмами з високими і низькими результатами.

Механізм систематизації конкурентних переваг за допомогою побудови конкурентної карти ринку слугує основою для моделювання стратегії управління конкурентним потенціалом, дозволяє систематизувати виявлені конкурентні переваги й простежити, як вони впливають на зміну конкурентної позиції фірми [1]. Систематизація методів пошуку джерел стійкої конкурентної переваги допомагає зробити вибір найбільш прийнятної або використати кілька методів для отримання більш об'єктивних результатів дослідження.

Таким чином, ресурсна концепція стратегічного управління передбачає на сьогодні виділення ресурсів, здібностей та компетенцій, як основних джерел стійкої конкурентної переваги.

Для пошуку та оцінки конкурентної переваги у науковій літературі запропоновані наступні методи: VRIO-аналіз ресурсів та здібностей, виділення ключових чинників конкурентних переваг на основі чотирьох критеріїв

та метод лонгitudних поглиблених кейсів, який передбачає вивчення досвіду компаній-лідерів. Також слід відмітити, що ці методи знаходяться на етапі розвитку та потребують глибшої деталізації та емпіричної перевірки у подальших дослідженнях.

1. Бутенко Н. Методичні підходи до систематизації конкурентних переваг підприємства [текст] / Бутенко Н., Кривенко М. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2009. – № 107-108. – С. 42-46.
2. Грант Р.М. Ресурсная теория конкурентных преимуществ: практические выводы для формулирования стратегии [Текст] / Р.М. Грант // Вестник С.-Петербур. ун-та. Сер. Менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 47-75.
3. Ефремов В.С. Стратегическое планирование в бизнес-системах [Текст]: [учебник] / Ефремов В.С. – М.: Финпресс, 2001. – 238 с.
4. Катькало В. Эволюция теории стратегического управления [Текст]: [монография] / Катькало В.– СПб.: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 548 с.
5. Прахалад К.К. Ключевая компетенция корпорации [Текст] / К.К. Прахалад, Г. Хамел // Вестник С.-Петербур. ун-та. Сер. Менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 18-44.
6. Роуз М.Дж. Переосмысление методов исследования для развития ресурсной концепции: выявление источников устойчивых конкурентных преимуществ [Текст] / М.Дж. Роуз, У.С. Даелленбах // Российский журнал менеджмента. – 2003. – № 1. – С. 115-126.
7. Спиридонова О.А. Оценка и анализ конкурентных преимуществ в процессе формирования стратегии [Текст] / О.А. Спиридонова, И.Ш. Рахманкулов // Исследования по информатике. – 2003. – № 5. – С. 117-124.
8. Фляйшнер К. Стратегический и конкурентный анализ. Методы и средства конкурентного анализа в бизнесе [Текст] / К. Фляйшнер, Б. Бенсуссан – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. – 541 с.
9. Amit R. Strategic Assets and Organizational Rent [Текст] / R. Amit, P.J.H. Schoemaker // Strategic Management Journal. – 1993. – Vol.14. – № 1. – P. 33-46.
10. Barney, J.B. Firm resources and sustained competitive advantage [Текст] / J.B. Barney // Journal of Management. – 1991. – № 17. – P. 99-120.
11. Collis, D.J. Research note: how valuable are organizational capabilities? [Текст] / D.J. Collis // Strategic Management Journal. – 1994. – Vol.15. – № 8. – P. 143-152.
12. Peteraf, M.A. The cornerstones of competitive advantage: A resource-based view [Текст] / M.A. Peteraf // Strategic Management Journal. – 1993. – № 14. – P. 179-191.

Надійшла до редколегії 12.01.12

УДК 336.345.2

О. Чеберяко, канд. екон. наук, доц. (КНУ імені Тараса Шевченка),
А. Смаль, ад'юнкт (КНУ імені Тараса Шевченка)

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Дана стаття визначає організацію стратегічного, у тому числі оборонного, планування, яке провадять центральні органи виконавчої влади, а також механізм та методологію бюджетного планування відповідно до показників звітного періоду.

Ключові слова: обороноздатність, фінансування Збройних Сил України, макроекономічні показники, стан обороноздатності, реформування Збройних Сил України.

Эта статья определяет организацию стратегического, в том числе оборонного планирования, которые проводят центральные органы исполнительной власти, а также механизм и методологию бюджетного планирования в соответствии к показателям отчетного периода.

Ключевые слова: обороноспособность, финансирование Вооруженных Сил Украины, макроэкономические показатели, состояние обороноспособности, реформирование Вооруженных Сил Украины.

This article determines organization strategic, including defensive, planning which is carried out by the central organs of executive power, and also mechanism and methodology of the budgetary planning, in accordance with the indexes of period covered.

Key words: defensibility, financing of Armed forces of Ukraine, macroeconomic indicators, defensibility condition, reforming of Armed forces of Ukraine.

Сучасні процеси фінансування потреб оборони в Україні характеризуються відсутністю стабільності та чіткого короткострокового та довгострокового планування, що обумовило необхідність проведення наукових досліджень чинників, що впливають на стан розвитку Збройних Сил України.

Збройні Сили України знаходяться в нелегкому фінансовому становищі, а під впливом світової фінансової кризи та зважаючи на значні показники інфляції, безробіття, стагнації, розробити чіткий план та оптимізувати витрати на оборону досить важко.

Питання фінансування Збройних Сил України, стабільності та економічного зростання розглянуто в нау-

кових працях І.Ю.Марка, В.Мунтяна, В. Смолянюка, А. А. Гречко, А. Бабакіна, А. Єрмоленко, І. Семеніхіна.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що основними напрямками стратегічних реформ є створення надійної бази для розвитку національної економіки України, підтримка низького рівня інфляції, стабілізація державних фінансів, скорочення бюджетного дефіциту.

Мета статті полягає у дослідженні закономірностей та протиріч між показниками ВВП, рівня безробіття, інфляції для запобігання кризових явищ в національній економіці в цілому і фінансування головних завдань держави, зокрема таких як фінансування видатків на оборону.

Задачі включають аналіз основних тенденцій в економіці на товарному та фінансовому ринку на основі вивчення зайнятості населення, динаміки виробництва та цін в Україні.

Результатом є розробка рекомендацій з удосконалення методів прогнозування динаміки та розвитку економіки України на основі основних макроекономічних показників.

Однією з найбільш вагомих складових національної економіки є оборонна економіка, зокрема, оборонні витрати. Відповідно до статті 2 Закону України "Про оборону України" фінансування потреб національної оборони здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України в обсягах, розмір яких визначається щорічно Законом України "Про державний бюджет України на відповідний рік", які забезпечують належне виконання завдань оборони, але не менше 3% від запланованого обсягу ВВП [1].

Кабінет Міністрів України, розробляючи макроекономічні показники розвитку національної економіки, у тому числі оборонно-промислового комплексу, визначає матеріальні, фінансові і людські ресурси для гарантованого забезпечення потреб оборони, прогнозні показники видатків Державного бюджету України на оборону з урахуванням орієнтовних показників обсягів державного оборонного замовлення. Також узагальнює пропозиції щодо порядку стратегічного та оборонного планування, мобілізаційної підготовки, підготовки території держави до оборони на випадок воєнної загрози, організує розробку і попередньо схвалює проекти Концепції і Державної програми розвитку Воєнної організації держави, проекти концепцій і державних програм розвитку Збройних Сил України, інших складових Воєнної організації держави та вносить їх на розгляд Ради національної безпеки і оборони України.

Оборона держави – це складна, багаторівнева система. Законом України "Про організацію оборонного планування" визначено, що оборона України – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії та збройного конфлікту. Таким чином, з наведеного визначення зрозуміло, що за ієрархією цього Закону воєнним заходам відведено четверте місце після політичних, економічних та соціальних [3].

Міністерство оборони України є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує проведення у життя державної політики з питань оборони і військового будівництва, а без розв'язання політичних, економічних та соціальних питань це не можливо. Крім того, підготовка і здійснення оборони держави далеко виходять за межі функцій Збройних сил, вимагаючи чіткого планування та координації дій численних структур і ланок Воєнної організації України, органів місцевого самоврядування, Цивільної оборони України, національної економіки по переведенню, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройної агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони.

Таким чином, як вказано в статті колишнього міністра оборони Ю. І. Єханурова "успіх закладається на стадії прийняття управлінських функцій, таких як передбачення, прогнозування, планування, організація не лише у Збройних Силах, а і в загальній системі оборони України, де Збройні Сили виступають лише основною її ланкою" [4].

Витрати на оборону постають як частина економіки, що обслуговує захист життєво важливих інтересів сус-

пільства і мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави і до основних показників, які впливають на обґрунтування видатків на оборону, відносять:

- ступінь бойової та мобілізаційної готовності Збройних Сил України – спроможність військ (сил) на відсіч агресії будь-якого масштабу і характеру, виконання поставлених завдань у встановлені терміни та у будь-якій обстановці, а також ступінь підготовленості відповідно до рівня воєнної небезпеки та загроз. Ступені бойової готовності призначені для нарощування і підтримання бойового потенціалу збройних сил, забезпечення адекватного реагування на можливе нарощування бойового потенціалу супротивником та упередження його в діях, створення найсприятливіших умов своїм військам (силам) при переході з мирного на воєнний час;

- боєздатність – це можливість військ (сил) вести бойові дії та виконувати бойові завдання у встановлені терміни відповідно до їх призначення. Вона характеризується такими основними показниками: ступенем укомплектованості особовим складом, повнотою і якістю забезпеченості озброєнням, військовою технікою та іншими матеріально-технічними засобами; рівнем бойової навченості військ; станом морально-бойових якостей особового складу; рівнем втрат та можливостями їх відновлення;

- оборонна достатність, "ефективність-вартість", збалансованість складу, критичні економічні та мобілізаційні можливості держави, вимоги до мобілізаційної готовності Збройних Сил, уточнення їхніх завдань, визначення оптимального бойового складу воєнного та мирного часу;

- вимоги до створення сучасних збройних сил, уточнення завдань і функцій, що будуть покладатися на Збройні сили України;

- управління та забезпечення життєдіяльності збройних сил.

Тому Міністерство оборони України має вирішувати широке коло завдань. Відповідно, суттєво зростає і роль Генерального Штабу, як головного військового органу з планування держави та управління застосуванням Збройних Сил України.

З метою глибокого пізнання існуючих проблем і завдань, а також усвідомлення відповідальності, яка покладається на Міністерство оборони при прийнятті рішень, розробці нового етапу реформи застосовується комплексний, системний підхід, який забезпечує упорядкування існуючої нормативно-правової бази; управлінського та ресурсного забезпечення; єдиного інформаційного поля та організаційно-штатних структур, які входять до складу Воєнної організації держави [5].

Тому керівництвом Міністерства оборони України застосовуються нові підходи для вирішення даних проблем і врегулювання існуючих невизначеностей та диспропорцій. Врегулювання також необхідне для того, щоб ці проблеми не перетворились у труднощі при переході на європейські стандарти демократичних перетворень та військового будівництва.

Але на сьогоднішній день при плануванні оборонних витрат Міністерством фінансів України не виконується жоден з нормативних актів, прийнятих по оборонній сфері. І в таких умовах Міністерству оборони України самотужки доводиться дбати про боєготовні та боєздатні власні Збройні Сили.

Внутрішні резерви Збройних Сил України також підійшли до свого вичерпання. Військове майно і техніка,

що залишилися в армії, в основному застаріли як морально, так і фізично. Крім того, світовий ринок військового озброєння скоротився більше ніж на 50%, а тому сподіватись на валютні надходження не варто [6].

Для оцінки реальних економічних можливостей держави, тобто здатності держави задовольнити потреби оборони у фінансових ресурсах, необхідно проаналізувати основні макроекономічні показники:

1. Зростання ВВП.

Слід зазначити, що за оцінкою Національного банку України, сумарно в першому півріччі 2010 року ВВП виріс на 5,5%. У першому кварталі цього року зростання ВВП становило 4,9% після падіння на 20,2% за аналогічний період минулого року. Згідно з офіційними даними державного комітету статистики у 2009 році через фінансово-економічну кризу українська економіка скоротилася на рекордні за останні 15 років 15,1%. У 2010 році уряд сподівається досягти зростання ВВП не менш ніж на 3,7%, а в 2011 – на 4,5% [7].

Таким чином, економіка в Україні повільно стабілізується і має позитивну тенденцію до розвитку.

2. Державний борг.

Відповідно до ст.18 "Бюджетного Кодексу України" величина основної суми державного боргу не повинна перевищувати 60 відсотків фактичного річного обсягу валового внутрішнього продукту України [8, с.28]. За статистикою, державний борг України упродовж нинішнього року зріс на 2,7 млрд. доларів і вперше в нашій історії переступив психологічну позначку "50 мільярдів". Нині він становить 51,09 млрд. доларів. Таким чином співвідношення боргу до прогнозованого на наступний рік ВВП становить вже 37%. Взагалі кожен українець станом на нинішній день заборгував світу по 1,1 тисячі доларів. Для української економіки це безпрецедентно високий рівень державного боргу [13]. Тому у рейтингу

країн, які найбільш динамічно беруть у борг, Україна перебуває на 13-му місці.

3. Рівень інфляції.

Критичний рівень інфляції не повинен перевищувати 10-14% річних (2 кредитні ставки рефінансування). [9, с.43]. Закладений в бюджет 2010 року індекс інфляції становить 13,5% річних, про що свідчать дані Національного банку України.

Ґрунтуючись на аналізі основних макропоказників, можна зробити висновок, що економічний стан держави ще не досить стабільний, але спостерігається тенденція до подальшого економічного зростання. Крім того, існує суттєва кількість невикористаних джерел і механізмів як по збільшенню дохідної частини бюджету, так і зменшенню величини видатків.

По-перше, необхідно провести інвентаризацію законодавчих актів, у яких закріплено частку розподілу ВВП на потреби галузей.

По-друге, запровадити механізми збільшення бази оподаткування при зменшенні ставок оподаткування, у тому числі ліквідувавши недоїмку платежів до Державного бюджету.

По-третє, зменшити тіньовий сектор економіки, загроза від якого набула небезпечних форм, що дасть можливість збільшити надходження до Державного бюджету.

По-четверте, суттєвим джерелом збільшення надходжень до Державного бюджету є скасування пільг у соціальній та економічній сферах.

Як раніше було зазначено, військовий бюджет – це передбачені Державним бюджетом України витрати на національну оборону. В кожному бюджетному році їх розміри визначаються за встановленими нормами грошових видатків на різні потреби Збройних Сил. Фінансування здійснюється за кошторисом Міністерства Оборони України (табл. 1).

Таблиця 1. Фінансування Міністерства Оборони України у 2006-2009 роках*

Показник	2006 рік		2007 рік		2008 рік		2009 рік	
	млн. грн	% від запланованих витрат	млн. грн	% від запланованих витрат	млн. грн	% від запланованих витрат	млн. грн	% від запланованих витрат
Загальний фонд бюджету	5711,1	96,5	7549,4	100	8844,2	99	7338,5	98,7
Спеціальний фонд бюджету	696,4	41,5	527,8	34,9	651,0	65,1	588,4	13,9
Стабілізаційний фонд бюджету	-	-	-	-	-	-	414,0	35,8
Всього	6407,5	84,4	8077,2	89,1	9495,2	95,7	8340,9	65,1

*Джерело: складено автором за даними Законів України "Про державний бюджет України на відповідний рік"

На 2009 рік Міністерство оборони встановило мінімально необхідний обсяг фінансування армії на рівні 17,5 млрд. гривень, проте цей запит не був виконаний, і в державному бюджеті на 2009 рік на армію по загальному фонду було виділено лише 7,3385 млрд. гривень, а разом зі спецфондом – 8,3409 млрд. гривень, що становить менше 1% ВВП. Якщо враховувати стандарти країн Північноатлантичного Альянсу, то найважливішим серед них є скільки держава витрачає на оборону і допустимим критерієм є не менше 2% ВВП.

Керівництвом Міністерства оборони України поставлені конкретні завдання і вживаються першочергові заходи, які дають впевненість у результативності реформування Збройних Сил України. Використовуючи існуючі на сьогодні найбільш перспективні методики по реформуванню і будівництву Збройних Сил України, Міністерство оборони України разом з Генеральним Штабом, визначивши рівень військових загроз національним інтересам України, здійснює обґрунтування стратегічних за-

вдань Збройних Сил України та розробляє перспективні форми та способи застосування Збройних Сил.

Виходячи з таких критеріїв, як адекватність протидії супротивнику, критеріїв ефективності запланованих форм і способів застосування Збройних Сил, Генеральний Штаб Збройних Сил України здійснює обґрунтування варіантів бойового складу збройних сил, визначає оптимальний бойовий склад і здійснює обґрунтування Збройних Сил на період воєнного часу. Основними критеріями ефективності, крім вище врахованих, виступили такі – оборонна достатність, "ефективність-вартість", стратегічна мобільність, збалансованість складу збройних сил. Все це обґрунтовує Збройні сили воєнного часу.

Наступним кроком є обґрунтування збройних сил мирного часу. Тут критеріями виступають обґрунтування можливості по мобілізаційному розгортанню збройних сил, фінансово-економічної можливості держави, визначенню критичних економічних та мобілізаційних можливостей держави, обґрунтування нових вимог до створення сучасних Збройних Сил, уточнення задач і

функцій, які будуть покладатись на нові Збройні Сили України, а також ефективності застосування військ і сил, управління та забезпечення їх життєдіяльності. А вже потім розробляється оптимальна модель Збройних Сил України мирного часу.

З цього випливають стратегічні завдання, які необхідно вирішити в найближчий час, а саме:

- визначити оптимальну модель, бойовий потенціал, структуру та чисельність за Методикою трудовитрат як кінцевого продукту реформування збройних сил на мирний період часу;
- визначити реальний стан збройних сил як системи;
- розробити баланс ресурсів між існуючою та оптимальною моделлю;
- розробити чітку, логічну схему, яка б передбачала етапи, шляхи, ресурси та джерела, необхідні для досягнення поставленої мети;
- розробити мережево-графічну модель подій та ресурсного забезпечення;
- планування, організацію та управління ресурсами здійснювати у відповідності до даної моделі;
- зупинити відтік ресурсів з оборонної сфери (безкоштовну та беззворотно передачу активів, які знаходяться у сфері управління Міністерства оборони);
- законсервувати та призупинити фінансування безперспективних програм та об'єктів;
- відновити Концепцію економічної та господарської діяльності Збройних Сил України в сучасних умовах;
- залучати інвестиції, систему іпотечного кредитування, лізинг та інші форми, які зменшують навантаження на держбюджет;
- максимально перекласти навантаження обслуговуючих структур на приватний сектор економіки (аутсорсинг);
- запровадити ефективну інформаційну систему управління та контролю фінансово-економічного, технічного та тилового забезпечення військ і сил;
- запровадити нову систему планування бюджетними ресурсами для суттєвого збільшення результативності та ефективності.

Таким чином, за усіма показниками ми доведемо мінімально необхідну потребу у фінансових ресурсах, необхідних Збройним силам України, покажемо фінансово-економічну спроможність держави, вкажемо реальні джерела та невикористані ресурси. Тому питання виділення коштів для фінансування МОУ залишається відкритим.

Разом з тим постає необхідність виваженого аналізу впливу зростання фінансування ЗСУ на розвиток як оборонно-промислової галузі, так і макроекономічної стабільності в Україні. Такий вплив залежатиме від:

- реальних можливостей оборонно-промислового комплексу забезпечити потреби оборонного замовлення ЗСУ;
- можливостей спрямування цих ресурсів на закупівлю продукції на внутрішньому ринку з метою обмеження додаткового тиску на сальдо поточних операцій;
- застосування послідовної політики інвестиційного та інноваційного забезпечення розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу.

Але, реальне фінансування виконання заходів Державної програми розвитку Збройних Сил України протягом 2006-2009 років здійснювалось лише в межах від 30 до 50% (2006 – 50%, 2007 – 39%, 2008 – 54%), що вже зараз дозволяє стверджувати про нереальність її виконання у визначений термін та необхідність, не простого корегування, а відпрацювання нової, але

вже не програми розвитку, а програми порятунку Збройних Сил України [7].

У 2009 році був встановлений своєрідний антирекорд – вперше за 17 років незалежності бюджет Міністерства Оборони України став менше одного відсотка від ВВП – всього лише 0,71% без спеціального фонду.

Якщо критичною величиною витрат на утримання від оборонного бюджету є 76 – 78%, після чого розпочинається так званий ефект "проїдання", то перед Збройними Силами України стоїть завдання як забезпечити принаймні це "проїдання".

Про відтворення, розширення, оновлення, реформування не доводиться говорити. Обсяги, які виділені сьогодні, будуть марно витраченими коштами, адже вони не покращують жодного критерію ефективності обороноздатності держави.

При цьому, ще одним характерним для України залишається те, що незважаючи на наявність законодавчо та нормативно визначених вимог до фінансування національної оборони, визначених у відповідних програмах показників фінансування потреб Збройних сил України, щорічно розпочинається формування бюджету військового відомства з "чистого аркушу паперу".

Такий підхід, коли кожний наступний бюджет оборонного відомства є повною несподіванкою для всіх учасників цього процесу, призводить окрім хронічного недофінансування Збройних сил України, до неможливості якісно планувати кошти на здійснення довготривалих процесів, якими в першу чергу є розробка (модернізація) нових зразків озброєння та військової техніки, перехід на комплектування контрактниками, розбудова інфраструктури тощо.

Крім того, до складу Збройних Сил України входять військові організаційні структури, які відповідно до Державної програми розвитку Збройних сил України на 2006 – 2011 роки не передбачені в структурі Збройних сил України після 2011 року. Витрати на утримання зайвих військових організаційних структур та надлишкового майна становили у 2007 році – 2 647,8 млн. грн. (за загальним фондом), у 2008 році – близько 3,0 млрд. грн [10].

Подібне ставлення до власних Збройних Сил не минає безболісно. На сьогодні 88% літаків і вертольотів не можуть піднятися у повітря, 70% кораблів і суден забезпечення не спроможні виконувати бойові завдання, 40% бронетанкової техніки і артилерійських систем – не боєготовні, 3 військових містечка повністю відключені від електроенергії, ще 25 – частково. Підготовка Збройних сил ведеться на мінімальному рівні – через відсутність коштів, 96% особового складу мають лише теоретичне навчання. В 2009 році із-за невиконання умов контракту з боку МОУ з армії пішли 1400 контрактників [11].

Невирішеним питанням, яке є тягарем для розвитку Збройних Сил України, залишається проблеми утилізації та конверсії надлишкових ракет і боєприпасів, майна, об'єктів та земель. За свідченнями фахівців Генерального штабу Збройних Сил України, враховуючи обсяги надлишкового військового майна і техніки та темпи їх реалізації і утилізації, Україні на це знадобиться 25-30 років.

Однією з основних проблем Збройних Сил України на сьогодні можна вважати [11]:

- втрату чітких орієнтирів розвитку країни (як мінімум за часом) – армія це в першу чергу один з інструментів державної політики і без визначення чітких орієнтирів та напрямів розвитку країни ефективний процес розвитку Збройних сил України не можливий. Політики в нас можуть змінювати свій вектор майже щодня і називати це багатовекторністю, хоча більше це нагадує звичайний флюгер та відсутність будь-якої

позиції, а от армія має орієнтуватись на довгострокові суто державні інтереси;

- неможливість чітко визначити цілі стратегічного і оборонного планування – щоб планувати необхідно мати уявлення про можливі матеріальні, фінансові, людські ресурси, які можна залучити до виконання того іншого заходу, але на сьогодні жоден державний орган не може дати чіткої відповіді про прогнозні показники розвитку не тільки на довго- та середньострокову перспективу, а й на короткострокову;

- відсутність чіткої військово-технічної політики, в т.ч. міжнародного ВТ співробітництва – цю проблему можна перефразувати найпростішими запитаннями: що, де, коли, для кого, що самі, що в кооперації, з ким в кооперації (пов'язано першою проблемою), а що просто легше купувати?

Таким чином, можна зробити висновок, що макроекономічні показники мають великий вплив на фінансування потреб оборони держави та відіграють неабияку роль у формуванні обороноздатності держави. Також можливо виділити комплекс необхідних заходів та завдань, для покращення стану фінансування Збройних сил України.

Унаслідок недофінансування Збройних сил України уповільнилось надходження до Збройних Сил нових та модернізованих зразків озброєння та військової техніки, не вирішено належним чином одну з головних умов успішного переходу Збройних Сил на професійну основу – забезпечення військовослужбовців житлом, не досягнуто встановлених показників укомплектованості Збройних сил військовослужбовцями за контрактом та не вдалося позбавити Збройні сили від тягаря збереження надлишкового майна, непридатних ракет і боєприпасів.

Підсумовуючи все згадане вище, можемо сказати, що оборонні витрати відіграють значну роль в економіці держави та мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави. Причому недопустиме як недофінансування оборони, що практично зведе нанівець боєздатність збройних сил, так і відчутне збільшення воєнних витрат, що, в свою чергу, призведе до скорочення фондів виробництва товарів народного споживання, що також неприпустимо.

1. Закон України "Про оборону України" від 6.12.1991 № 1932 – XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 9. – ст. 106 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1932-12>. – Назва з екрана.
2. Закон України "Про Збройні сили України" від 6.12.1991 № 1934 – XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 9. – ст. 108 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1934-12>. – Назва з екрана.
3. Закон України "Про організацію оборонного планування" від 18.11.2004 № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 4. – ст. 97 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2198-15>. – Назва з екрана.
4. Єхануров Ю.І. Час повернутися до Збройних сил обличчям [Електронний ресурс] / Єхануров Ю.І. // Народна армія. – 2009. – 7 травня. – Режим доступу: <http://zampolit.at.ua/publ/4-1-0-14>. – Назва з екрана.
5. Смаглюк В.І. До питання про об'єкт і предмет науки, яка обслуговує військову справу [текст] / Смаглюк В.І. // Наука і оборона. – 2005. – № 3. – с. 51 – 54.
6. Радецький В. Негайна відмова від призову: реальність чи красивий міф? [Електронний ресурс] / Радецький В. // Військо України. – 2008. – № 1. – Режим доступу: <http://www.vu.mil.gov.ua/index.php?part=article&id=617>. – Назва з екрана.
7. Статистичний довідник "Україна в цифрах" (2006 – 2008). – К.: Вид-во "Консультант". – 2008. – 260 с.
8. Рожко О.Д. Проблеми визначення оптимальної структури державного боргу України [текст] / Рожко О.Д. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2007. – № 92. – С. 27-30.
9. Каленська В.В. Інфляція як чинник макроекономічної стабільності [текст] / Каленська В.В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2009. – № 111. – С. 41-44.
10. Фінансування Збройних Сил України 2009-2010 [Електронний ресурс] // Державна Служба Статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
11. Стенограма круглого столу "Актуальні проблеми переходу Збройних Сил України на комплектування військовослужбовцями за контрактом" 31 січня 2008 року [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень: [сайт]. – Режим доступу: http://www.db.niss.gov.ua/docs/konf/polmil_31_01_08/st.pdf. – Назва з екрана.
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року "Про законопроект про Державний бюджет України на 2006 рік по статтях, пов'язаних із забезпеченням фінансування державної безпеки і оборони" [Указ Президента України від 25.12.05 № 1843/2005] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1843%2F2005>. – Назва з екрана.
13. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>. – Назва з екрана.
14. Закон України "Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави" від 19.06.2003 р. № 975-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 46. – Ст. 366 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=975-15>. – Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 12.01.12

УДК 336.76

М. Боровікова, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

АНАЛІЗ ЗБИТКІВ ЗАКОРДОННИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ВІД ШАХРАЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ

Розглянуто світовий та вітчизняний досвід виявлення та попередження шахрайських операцій у банківських та небанківських фінансових установах. Проаналізовано динаміку обсягів фінансових збитків закордонних та українських фінансових установ в наслідок шахрайства. Наведено перелік практичних дій щодо зменшення та попередження шахрайської діяльності в фінансовій сфері.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансові збитки, банківська галузь, небанківські фінансові установи, шахрайські операції у фінансовій сфері.

Рассмотрен мировой и отечественный опыт выявления и предупреждения мошеннических операций в банковских и небанковских финансовых учреждениях. Проанализирована динамика объемов финансовых убытков иностранных и украинских финансовых учреждений в результате мошенничества. Приведен перечень практических действий по уменьшению и предупреждению мошенничества в финансовой сфере.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовые убытки, банковская отрасль, небанковские финансовые учреждения, мошеннические операции в финансовой сфере.

The article describes global and domestic experience in identifying and preventing fraudulent transactions in deposit and nondeposit financial institutions. The dynamics of the volumes of financial losses of foreign and Ukrainian financial institutions from fraud has been analyzed. A list of practical actions to reduce and prevent fraud in the financial sector is given.

Key words: financial resources, financial losses, banking sector, nonbank financial institutions, fraudulent transactions in the financial sector.

За умов бурхливого розвитку світових кредитно-фінансових відносин злочинні операції у фінансовій

сфері є однією із найскладніших проблем як для світового співтовариства в цілому, так і для країн, де фінан-